

Stručni rad

ŠESTAŠI NE ZNAJU UČITI – POMOZIMO IM!

Ingrid Fiala Škarabot, univ.dipl.ped.
Osnovna škola Bakovci

Sažetak

Svaki učitelj svjestan je činjenice da je za uspješno i učinkovito učenje novih sadržaja važno znati učiti te da pritom motivacija za učenje ima veliki značaj. Vrsta i razina motivacije određuju temeljitost učenja i kvalitetu postignutih rezultata. Sve više učitelja primjećuje kod učenika nedostatak motivacije, zasićenost, nezainteresiranost i otpor prema učenju, te da djeca uče samo pod prisilom ili za ocjenu [5]. S obzirom na to da i u našoj školi imamo učenike koji ne znaju učiti i koji nisu motivirani za rad u školi, pripremila sam sklop sačinjen od šest radionica čijom provedbom želim osnažiti učenike i potaknuti ih na učenje, koje će im na ovaj način biti olakšano. U ovom članku predstavljam sadržaj radionica i konačna saznanja.

Ključne riječi: navike učenja [radne navike], raspored učenja, misaoni obrasci, stil učenja, motivacija za učenje

1.UVOD

Nakon dvije turbulentne školske godine, tijekom kojih se zbog epidemije covid-19 nastava uglavnom odvijala na daljinu, cjelokupnu školsku 2021./2022. godinu konačno smo proveli tamo gdje nam je i mjesto, odnosno u školi. Sretni, puni energije i s velikim planovima, mi, stručni radnici, zakoračili smo u učionice. Međutim, sudeći prema izvješćima učitelja koji su sudjelovali na pedagoškim konferencijama, u školi se kod velikog broja učenika primjećuje znatno pogoršanje uspjeha u učenju. Ovo se posebno odnosi na učenike šestih razreda odnosno šestaše, koji nisu ni pokazali motivaciju za školski rad. Krenuli smo od pretpostavke da oni ne znaju učiti i da im je potrebna pomoć. Ovo je bio znak da se kao savjetodavna radnica [pedagoginja] trebam aktivno uključiti u planiranje pomoći učenicima. Trebalo ih je podučiti kompetencijama odnosno načinima učenja, tj. učenju »učenja«.

2.KOMPETENCIJA UČENJE »UČENJA«

Sposobnost pravilnog učenja odnosno učenje »učenja« jedna je od ključnih kompetencija koje su potrebne svakoj osobi u današnjem svijetu. Kompetencija znači sposobnost pojedinca da poveže i korisno upotrijebi stečena znanja, vještine i sposobnosti u složenim, raznolikim i nepredvidivim okolnostima. To što znamo učiti u najširem smislu riječi znači da smo kompetentni za učenje. Zahvaljujući učenju »učenja« nadograđujemo svoja prethodna iskustva. To je sposobnost učenja i ustrajnosti u učenju te organiziranja vlastitog učenja. Uspjeh svakog pojedinca, zajednice i naroda ovisi o tome koliko znanja imaju, koliko su sposobni uraditi, koliko brzo se prilagođavaju i usvajaju nova znanja koja su im potrebna na radnim mjestima, kao i za funkcioniranje u društvu [7]. Europska zajednica je učenje »učenja« svrstala među osam najvažnijih kompetencija za osposobljavanje mlađe generacije. Osim stjecanja znanja, jedna od sve važnijih zadaća suvremene škole odnosi se na misaono odnosno mentalno aktiviranje učenika i njihovo osposobljavanje za samostalno stjecanje znanja tijekom školovanja i u kasnijem razdoblju života. Uzimajući u obzir brzi napredak u svim područjima razvoja društva, škola nije u mogućnosti pružiti učeniku sva znanja koja će mu biti potrebna, ali ga može upoznati s tehnikama samoobrazovanja [6].

3.PLANIRANJE I PROVEDBA RADIONICA

S razrednicom 6. razreda dogovorila sam se o provedbi šestosatnih radionica pod nazivom Učenje »učenja«, koje su izvedene u terminu razrednih sati.

Sadržajno sam planirala sljedeće sklopove:

1. NAVIKE UČENJA [RADNE NAVIKE]
2. ZNAM LI UČITI?
3. KOJEM TIPU UČENIKA/-CE PRIPADAM?
4. MOGU UČITI NA RAZLIČITE NAČINE
5. KAKO SE IZRADI MISAONI OBRAZAC?
6. NE DA MI SE UČITI!

Glavni ciljevi radionica:

- učenici se upoznaju sa svojim navikama učenja,

- učenici se upoznaju s različitim strategijama učenja i odaberu one za koje smatraju da su za njih najprikladnije,
- učenici znaju planirati učenje i motivirati se za obavljanje školskih zadataka.

Učenici uspješno usavršavaju svoje učenje ako imaju priliku što aktivnije sudjelovati u radionicama pod nazivom Učenje »učenja« [1]. Temeljna metoda radionica bila je iskustvena metoda [učenik se stavlja u aktivnu ulogu i polazi se od njegovog iskustva]. Primijenjeni su također metoda rada s tekstom [radni listovi], rješavanje upitnika, pisanje refleksija, gledanje video zapisa, razgovor i suradničko učenje. Organizirala sam i primijenila frontalni i individualni rad te rad u parovima. Za svaku radionicu učenici su dobili unaprijed pripremljeni pisani materijal koji su pohranili u svoje mape i pokazali ih roditeljima kod kuće. Svaka radionica započela je praktičnom vježbom osmišljenom za bolju usredotočenost, bolju koncentraciju ili opuštanje. Uslijedila je obrada planiranog sadržaja, a prilikom svakog napuštanja razreda učenici su ispunili izlazne kartice na koje su napisali 3 stvari koje su naučili na radionici, 2 stvari koje su ih najviše iznenadile i 1 pitanje koje im je palo na pamet tijekom provedbe radionice. Svaki put sam nakon radionice pregledala zapise i po potrebi ih uključila u sadržaj sljedeće radionice. Poslužili su mi kao povratna informacija o prikladnosti prezentiranog sadržaja i eventualnoj prisutnosti dilema te dodatnih pitanja među učenicima. Povremeno su dobivali i neko ozbiljnije [npr. izradu rasporeda učenja] ili zabavno-kreativno zaduženje kao domaću zadaću.

3.1 Navike učenja [radne navike]

1. Uvodna vježba:

5, 4, 3, 2, 1 - vježba za bolju usredotočenost

Učenici pronađu: 5 stvari koje vide i imenuju ih u mislima, 4 stvari koje mogu opipati, 3 stvari koje čuju, 2 stvari koje pomirišu i 1 stvar koju mogu okusiti.

2. Sadržaj:

S učenicima razgovaram o učenju – što je učenje, kako uče kod kuće, gdje uče, tko im pomaže, koja pomagala za učenje koriste, prave li pauze tijekom učenja i sl. Svaki učenik dobiva upitnik [Znam li učiti?], koji sam sastavila sama. Pismeno odgovori na 24 pitanja koja se odnose na učenje i obavljanje domaće zadaće. Debatiramo o njihovim odgovorima.

U nastavku radionice učenici se upoznaju s pojmom navike učenja. Razlikuju dobre i loše navike učenja te koriste radne listove kako bi saznali koje navike učenja imaju.

3. Umjesto zaključka:

Učenici dobivaju mini plakate pod nazivom Deset koraka na putu do uspjeha [iz priručnika Kako trebam učiti, da bih stekao maksimum usvojenog znanja?] s ciljem da ih kod kuće zalijepe na zidove i što češće gledaju, jer će ih to poticati na dobre navike učenja. Plakat većeg formata objesimo na pano u učionici.

Učenici popunjavaju i Izlazne kartice 3,2,1.

3.2 Znam li učiti?

1. Uvodna vježba:

Disanje.

Učenici dobivaju listove na kojima je nacrtana zvijezda i po njoj strelice. Svaki učenik pomiče prst po strelicama, izvodeći duge i duboke udisaje i izdisaje.

Razgovaramo o važnosti pravilnog disanja.

2. Sadržaj:

Ova radionica obuhvaća dva područja. Najprije razgovaram s učenicima o pripremi prostora za učenje. Gledamo video zapis [youtube: Metode učenja], koji nam jasno prikazuje način pripreme prostora za učenje. Učenici se zatim podijele u parove i razmijene informacije o tome kako izgledaju njihovi kutci za učenje. U drugom dijelu učenici se upoznaju s važnošću izrade rasporeda učenja. Svaki učenik sam utvrđuje, tj. donosi odluku o tome koji mu dio dana predstavlja optimalno vrijeme za učenje, a zatim planira svoje učenje. Važno je početi s učenjem pravovremeno, i naravno, držati se rasporeda. Iz upitnika koji su ispunili na prvoj radionici saznajem da raspored učenja ne izrađuje nijedan učenik u razredu. Na radionici se upoznaju s različitim rasporedima učenja [dnevni, tjedni, mjesečni]. Prave raspored za poslijepodnevnih sati tekućeg dana. Zatim, tijekom tog tjedna, kod kuće sami izrađuju svoje dnevne rasporede i donose ih na sljedeću radionicu.

3. Umjesto zaključka:

Učenicima podijelim popise pjesama koje bi im trebale pomoći u učenju. Potičem ih da testiraju kod kuće odgovara li im učiti uz glazbu i da svaki od njih odabere skladbu odnosno pjesmu uz koju najlakše uči.

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.3. Kojem tipu učenika/-ce pripadam?

1. Uvodna vježba:

Vježbe za bolju koncentraciju [TR]minute video tutorijali/vježbaonice]

2. Sadržaj:

U uvodnom dijelu s učenicima pregledavam rasporede učenja za čiju su izradu imali na raspolaganju jedan tjedan. Razgovaramo o potencijalnim problemima. Većina učenika odluči se za njihovu izradu i u sljedećem tjednu. Neki od njih uveli su naviku izrade tjednog rasporeda. U nastavku radionice učenici utvrđuju kojem tipu učenika/-ce pripadaju. Uz pomoć upitnika Moj stil učenja [iz priručnika Kako trebam učiti, da bih stekao maksimum usvojenog znanja?] učenici utvrđuju kojem tipu učenika/-ce pripadaju: vidni [vizualni], slušni [auditivni] ili tjelesno-pokretni [kinestetički]. Upoznaju se sa strategijama učenja koje se najviše preporučuju za pojedinačni tip. Ne postoji savršen stil učenja. Svatko od nas primjenjuje mješavinu svih stilova učenja, pri čemu se u nekim slučajevima ističe određeni stil. Među našim šestašima pokazalo se da najčešće koriste vizualni stil učenja. Optimalna je, naravno, kombinacija svih stilova, jer se gradivo lakše pamti ako ga percipiramo na različite načine.

3. Umjesto zaključka:

Učenicima predlažem da kod kuće izrade tablice s natpisima: Ne uznemiravaj, jer učim! ili Pssst, ovdje učimo! ili Dođi kasnije, jer rješavam školske zadatke! ili Tijekom izrade pločice s natpisom učenik treba biti što kreativniji. Nakon kreiranja natpisa tablicu treba objesiti na vrata sobe u kojoj uči.

Učenici popunjavaju i Izlazne kartice 3,2,1.

3.4. Mogu učiti na različite načine.

1. Uvodna vježba:

Vježba opuštanja.

Limuni.

Učenici rade prema uputama: „Kada si ljut/-a, razočaran/-na, napet/-a, možeš zamisliti sebe kako pripremaš limunadu. Najprije se protegni prema gore i uberi dva limuna s gornje grane. Iscijedi limune što intenzivnije kako bi dobio/-la svjež, ukusan sok. Baci limune na pod, protresi i opusti ruke. Ponavljaj ovu radnju dok ne dobiješ dovoljno soka za čašu limunade. Osjećat ćeš se bolje.”

2. Sadržaj:

Učenici se na radionici upoznaju s različitim načinima učenja.

Mnogi učenici na pitanje o načinu njihovog učenja odgovaraju objašnjenjem da jednostavno čitaju gradivo. Međutim, proces učenja obuhvaća mnogo više komponenti od pukog čitanja, te je važno da se učenici upoznaju s različitim načinima učenja. Rad na radionici odvijao se u obliku suradničkog učenja u parovima – učenici su nasumično birali listić s jednom opisanom metodom učenja, koji su zatim pročitali i potom svojim riječima prezentirali svom paru i obrnuto.

- PODCRTAVANJE BITNIH PODATAKA

Podcrtavamo samo one dijelove teksta koji su važni za ponavljanje i pritom koristimo različite sustave podvlačenja: - dvostruka crta, jedna crta, strelica, zaokruživanje važnih pojmova, korištenje markera i označivača, rubna objašnjenja.

- ODGOVARANJE NA PITANJA

Nakon čitanja postavljamo pitanja koja obuhvaćaju bitne, ključne informacije. Pitanja se mogu zapisati, a na njih učenici odgovaraju usmeno [glasno] ili pismeno. Dobro je i ako im netko drugi postavlja pitanja [roditelji, vršnjaci, braća, sestre...].

- PAUKOVA STRATEGIJA

Prije prvog čitanja gradiva učenik uzima prazan list papira koji podijeli nacrtanom linijom. Nakon prvog čitanja slijedi drugo, poslije kojeg ispisuje važne informacije [sažetak, bitne rečenice, objašnjenje] u lijevi stupac. Kada je takav zapis završen, vraća se na početak i upisuje samo ključne riječi iz lijevog u desni stupac. Presavije list ili pokrijte lijevu stranu te ponavlja gradivo uz pomoć ključnih riječi.

- METODA PV3P

Uporabom ove metode najprije „preletimo” gradivo, zatim se zapitamo, nakon toga pročitamo, ponovno preletimo i na kraju prezentiramo odnosno interpretiramo pročitano.

- KARTICE I SAMOLJEPLJIVI LISTIĆI

Kartice su također dobro pomagalo za učenje novih riječi, datuma, formula i drugih sadržaja. Možete ih pripremiti tako da na prednjoj strani napišete pitanje, a na poleđini odgovor.

Korisnu metodu predstavljaju i samoljepljivi listići. Odlični su za učenje stranih jezika, jer na njih možete napisati strane nazive predmeta koje vidite oko sebe. Na ovaj način možete ponavljati napisane riječi svaki put kada hodate po sobi i lakše ih zapamtiti jer ćete povezati predmet sa stranom riječju.

- MISAONI OBRAZAC

Misaoni obrazac obuhvaća bitne informacije iz gradiva koje su pružene u obliku ključnih riječi [obično imenica]. Određuju se nakon čitanja gradiva. Ključne riječi upisujemo u sredinu i povezujemo ih linijama ili strelicama. Za odvajanje važnih informacija od onih manje važnih koriste se različita slova [velika, mala tiskana], boje i slikovni materijal [4].

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.5 Kako se izradi misaoni obrazac?

1. Uvodna vježba:

Vježbe Brain Gym [gimnastika/tjelovježba za mozak] za bolju koncentraciju P.A.C.E.: voda, moždane tipke, križno gibanje i kvačenja, odnosno vježbe za bolju povezanost i smirenost [petlja] [2].

2. Sadržaj:

Na ovoj radionici učenici nastoje usvojiti znanje o izradi misaonih obrazaca. Upoznajem ih s prednostima učenja uz primjenu misaonih obrazaca i podsjećam ih da je u početku zaista potrebno uložiti malo više vremena i rada, ali i da je učenje nakon toga [utvrđivanje gradiva] lakše i brže, a znanje kvalitetnije i dugotrajnije. Misaoni obrazac izvrsno je pomagalo za učenje koje svaki učenik izrađuje sam, na dnevnoj bazi, za svaki predmet posebno, u skladu s tematikom. Pri tome koristi svoju maštu, kreativnost i domišljatost. Učenje postaje lakše, zanimljivije i kreativnije. Uz misaoni obrazac učenik nauči odvojiti bit odnosno suštinu od manje bitnih dijelova teksta, ali mu on pomaže i u prevladavanju treme te izgradnji samopouzdanja [3].

Učenici gledaju video zapis o izradi misaonog obrasca [youtube: Misaoni obrasci [tekst]]. Komentiramo video zapis, učenici dobivaju dodatna objašnjenja. Zatim počinju s radom, jer sami moraju napraviti misaone obrasce. Svi dobivaju isti tekst. Prilikom izrade misaonih obrazaca moraju slijediti sljedeće upute:

1. Pripremam pribor: list, bojice, flomastere, ravnalo...], Naslov misaonog obrasca napišem na sredini papira i istaknem ga, tj. označim, a mogu ga i zaokružiti.
2. Iz sredine lista crtam linije [grane]. Za svaku granu mogu koristiti svoju boju.
3. Pišem jasne, kratke KLJUČNE RIJEČI na ili pored linija. Pišem ih VELIKIM TISKANIM SLOVIMA.
4. Iz svake grane povučem nekoliko tanjih kraćih linija – grančica. Na njima ili pored njih napišem nove ključne riječi koje se odnose na riječ s glavne grane. Pišem ih malim tiskanim slovima.
5. Uvijek ispisujem samo ključne riječi, a ne cijele rečenice.
6. Dodajem slike, strelice, naglašavam i koristim boje. Crtam i nastojim biti kreativan/-a.
7. Kad izradim misaoni obrazac, naučim ga napamet. Mogu ga zalijepiti na vidljivo mjesto, kako bih još bolje zapamtio/-la gradivo.

Učenici su se jako potrudili i nastali su divni, šareni i potpuno različiti misaoni obrasci.

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.6 Ne da mi se učiti!

1. Uvodna vježba:

Vježbe za bolju koncentraciju [TRIminute video tutorijali/vježbaonice]

2. Sadržaj:

Među pitanjima koja su učenici pisali na izlaznim karticama nakon provedbe radionica, najčešće su se mogle pronaći sljedeće nedoumice: „Što da radim ako mi se ne da učiti?” Često čujem od učenika da nisu učili dovoljno jer im se nije dalo raditi, da su osjećali nedostatak motivacije ili da su odugovlačili s radom, te im je na kraju ponestalo vremena. Tijekom ove radionice učenici su razmišljali o tome što mogu učiniti odnosno čime si mogu pomoći kako bi se pripremili za učenje. Podijeljeni u tročlane skupine razgovarali su o tome kako provode poslijepodnevne sate nakon škole, kojim aktivnostima posvećuju najviše vremena, jesu li zadovoljni količinom vremena koje posvete učenju, te imaju li potrebu za određenim promjenama u svom načinu učenja...

Zatim su dobili radne listove s prijedlozima o načinima pripreme za učenje. Pročitali smo ih zajedno te nakon toga komentirali:

1. **POSTAVI SVOJ CILJ!** - npr. koju ocjenu želiš dobiti, koliko dugo namjeravaš učiti, koje zanimanje te veseli... Svoje ciljeve možeš zapisati na list papira.
2. **ODMAH POČNI UČITI!** - Jednostavno počni s učenjem. Ne čekaj na inspiraciju, jer nisi umjetnik/ca. Ne odgađaj, počni učiti neovisno o tome je li ti gradivo zanimljivo ili ne, jesi li umoran/a... Ne razmišljaj o tome što bi sve sada volio/-la raditi umjesto učenja. Možeš razmišljati o tome kakve će biti posljedice ako ne budeš učio/-la.
3. **UKLONI SVE PREDMETE KOJI TI BESPOTREBNO ODVLAČE PAŽNJU!** – Isključi telefon, televiziju, računalo... Potrebni su ti samo gradivo i tvoj um. Na vrata zalijepi natpis *Ne uznemiravaj!*
4. **PLANIRAJ UČENJE!** - Napravi raspored učenja i drži se napisanog. Dobra priprema je 90% uspjeha.
5. **TIP UČENIKA/-CE** – Utvrdi kojem tipu učenika/-ce pripadaš i koristi odgovarajuće strategije učenja. Tako ćeš biti brži i učinkovitiji!!
6. **ODABERI ONO ŠTO TE ZANIMA!**– Ako pred sobom imaš gradivo koje te uopće ne zanima, pokušaj u njemu pronaći dio koji te barem djelomično privlači svojim sadržajem. Nauči ga i zatim nastavi s učenjem dodatnog gradiva. Spoznat ćeš da ćeš učiti odnosno pamtit lakše!
7. **NAGRADI SE!** – Nakon dobro obavljenog rada uvijek se nagradi, jer to povećava motivaciju za učenje. Priušti si druženje s prijateljima, gledanje omiljenog filma, šetnju, neku video igricu ili što god voliš raditi.
8. **NE ZABORAVI PRAVITI PAUZE!** – Nakon svakih 20 do 30 minuta učenja napravi pauzu od 5 do 10 minuta. Tijekom pauze radi nešto što je potpuno

suprotno učenju – pjevaj, pleši, crtaj, izađi na svjež zrak ili razgovaraj s članovima obitelji. Pij puno vode.

9. TJELESNA AKTIVNOST – Ne zaboravi temeljito razgibati svoje tijelo svaki dan. Znaš li da je mozak fizički aktivne osobe drugačiji [razvijeniji] od mozga osobe koja se ne kreće?

10. I ne zaboravi: SVAKI DAN JE PRAVI DAN ZA UČENJE!

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice sljedećim pitanjima:

Koje od stvari o kojima si čuo/la na radionicama već koristiš u praksi?

Što još od svega navedenog planiraš koristiti u budućnosti?

Koja te područja učenja dodatno zanimaju, odnosno o kojim područjima želiš saznati više?

4. Zaključak

Nakon provedbe planiranih radionica uslijedila je evaluacija rada. Razrednica i učitelji izvijestili su nas o tome da su neki učenici prije početka nastave ili provjere znanja izveli jednu ili više vježbi za poboljšanje koncentracije ili za opuštanje, drugi su sa sobom imali rasporede učenja, a treći su počeli koristiti markere za označavanje ključnih pojmova. Nekoliko učenika imalo je potrebu za individualnim razgovorom, te su me zamolili za dodatne savjete ili pomoć u izradi rasporeda učenja i misaonih obrazaca. Obratilo mi se i nekoliko roditelja koji su prethodno bili upoznati s ciljevima i provedbom radionica. Uglavnom ih je zanimalo na koji način mogu pomoći učenicima tijekom njihovog učenja kod kuće.

Predstavljam završna saznanja:

- Svoje učenike namjeravam konstantno, do kraja školske godine, poticati na uporabu svega što su naučili na radionicama.
- Provest ću još dvosatne radionice na teme *Kako se riješiti treme* i *Refleksija učenika*.
- U sljedećoj školskoj godini [u 7. razredu] nastavljam s provedbom radionica u skladu sa željama učenika.

Smatram da su učenici zahvaljujući sudjelovanju na radionicama usvojili mnogo novih sadržaja i da su stekli nova znanja o procesu samostalnog učenja. Iluzorno je očekivati da će se svi oni pridržavati svih navedenih savjeta i preporuka te da će svi odmah popraviti ocjene. U pitanju je proces, napredovanje po malim koracima, koji će definitivno dovesti do boljeg uspjeha u učenju. Treba naglasiti i činjenicu da se najveći uspjeh postiže zahvaljujući kombiniranom radu savjetodavnog radnika i učitelja u razredu.

5.LITERATURA

- [1.] Ažman, T. [2008]. Učenje učenja – Kako se učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo.
- [2.] Dennison P.E., G.E. [2007]. Telovadba za možgane. Ljubljana: Rokus Klett
- [3.] Kunaver, D. [2017]. Učim se učiti. Ljubljana. Društvo naše gore list.
- [4.] Marentič Požarnik, B. [1995]. Izziv raznolikosti: stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa
- [5.] Marentič Požarnik, B. [2000]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana. DZS.
- [6.] Marentič Požarnik, B. [1967]. Učne navade in tehnike učenca. Preliminarno poročilo o raziskavi. Prosvetni delavec, št.10, str.1
- [7.] Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje [2006/962/ES]